

ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ МАТЕРІАЛЬНИМИ РЕСУРСАМИ ПРОМИСЛОВОГО ПІДПРИЄМСТВА

Матеріальні ресурси складають важливу та об'єктивно необхідно умову забезпечення ефективної діяльності будь-якого підприємства. Саме від повноти та своєчасності забезпечення виробничо-господарських процесів необхідними матеріальними ресурсами істотно залежать можливості підприємства у сфері зростання прибутковості та рентабельності, зниження витрат собівартості, забезпечення конкурентоспроможності на ринку. Відтак, забезпечення раціонального використання матеріальних ресурсів є вагомим фактором зростання ефективності господарської діяльності.

Питання підвищення ефективності використання матеріальних ресурсів на підприємстві досліджували такі науковці, як: Д. Д. Баурокс, Є. В. Крикавський, Л. Б. Миротин, Л. С. Сергеев, О. М. Тридід, А. Д. Чудаков, Т. Девенпорт, М. В. Бородатов, Е. Майер, Л. Н. Анкіна, Л. А. Сударева та інші. Відмічаючи вагомий науковий здобуток у визначеній царині, зауважимо, що складність та комплексність проблем, пов'язаних із забезпеченням ефективного формування та використання матеріальних ресурсів, обумовлюють доцільність подальших наукових пошуків, зокрема, у сфері удосконалення теоретико-методичних засад організації управління матеріальними ресурсами на підприємстві з урахуванням специфіки його діяльності.

Ефективність виробництва напряму пов'язана з основною проблемою економіки – ефективним залученням та використанням обмежених ресурсів для задоволення існуючих потреб. Отже, забезпечення економії та раціонального використання ресурсів, в тому числі матеріальних, є однією з основних умов підвищення ефективності виробництва зокрема та господарської діяльності підприємства в цілому.

Необхідною умовою виконання виробничої програми на підприємстві та зростання прибутку є своєчасне забезпечення матеріальними ресурсами необхідного асортименту та належної якості. Отже, значення формування ефективної системи управління матеріальними ресурсами зростає у сучасних умовах.

На основі узагальнення існуючих наукових підходів визначимо, що матеріальні ресурси – це сукупність матеріальних цінностей і ресурсного потенціалу, які використовуються у виробничому процесі і є необхідною умовою ритмічної роботи підприємства.

Матеріальні ресурси є одним з основних елементів, що формують виробничий потенціал підприємства. До них відносять різні види палива та сировини, матеріалів, комплектуючих, напівфабрикатів і енергії, що закуповуються підприємством для забезпечення злагодженого виробничого процесу.

Поняття «матеріальні ресурси» можна розглядати у двох аспектах.

– у вузькому значенні матеріальні ресурси – це предмети праці, що перетворюють у процесі виробництва та з яких виготовляють продукцію на підприємстві;

– у широкому розумінні матеріальними ресурсами називають основні та оборотні засоби виробництва, що утворюють матеріально-речову базу підприємства.

Водночас, вважаємо, що основні засоби підприємства доцільно виділяти та аналізувати окремо, у складі технічних ресурсів підприємства. Відтак, об'єктом даного дослідження виступають матеріальні ресурси у частині оборотних активів підприємства.

З цієї позиції, основними характеристиками матеріальних ресурсів є:

– участь у процесі господарської діяльності протягом одного виробничого циклу, при цьому повна зміна своєї форми;

– повне перенесення вартості на продукцію протягом одного виробничого циклу.

На процес використання матеріалів має вплив низка факторів, а саме: тип виробництва, об'єм виробництва, тривалість виробничого циклу, номенклатура та асортимент продукції, рівень завершеності та надійності продукції, що виготовляється.

Постійне збільшення обсягів виробництва, розширення виробничих потужностей та асортименту продукції, капітальне будівництво вимагають застосування більшої кількості матеріальних ресурсів. Зазначене обумовлює необхідність управління матеріальними ресурсами.

Управління матеріальними ресурсами – це процес, який включає в себе формування, розподіл матеріальних ресурсів, а також контроль за напрямками їх використання.

В управлінні матеріальними ресурсами на підприємстві виділяють 2 підходи – логістичний та реінжиніринговий.

Для логістичного підходу використовують напрями використання матеріальних ресурсів, розрахунок розмірів партії, а також умови їх постачання та зберігання.

На основі реінжинірингового підходу виокремлюються рівні логістичних бізнес-процесів, а також встановлюються їхні взаємозв'язки.

Спільними ознаками даних підходів є:

– розробка збалансованої системи показників;

– інформаційна підтримка прийняття рішень в задачах планування;

– затвердження методик проведення аналізу впливу та відстеження результативності показників.

Важливими компонентами системи управління матеріальними ресурсами є планування, аналіз і контроль за використанням. У свою чергу, планування матеріальних ресурсів значною мірою залежить та базується на процедурі нормування.

Перехід до ринкової системи економіки вимагає забезпечення наукового підходу до нормування матеріальних ресурсів. При цьому, базою для розрахунку показників соціально-економічного розвитку суб'єктів господарювання є нормативи, а також норми витрат матеріальних ресурсів.

Нормування – це процес встановлення міри витрат ресурсів на одиницю продукції, що виготовляється, або на певний заданий обсяг робіт. При цьому, варто зауважити, що норми не є сталими величинами, а змінюються в залежності від технічних, організаційних, науково-технічних умов виробничих процесів на підприємстві, тому повинні своєчасно переглядатися з точки зору їх раціональності та релевантності. Норми витрат можуть бути поточні, які розглядаються в визначеному календарному періоді (декадні, місячні тощо), і річні, які встановлюють витрати матеріальних ресурсів на річний випуск продукції.

Існує три основних методи нормування витрат матеріальних ресурсів:

- 1) аналітично – розрахунковий;
- 2) звітно – статистичний;
- 3) дослідно – лабораторний.

Найбільш поширеним є аналітично-розрахунковий метод, що передбачає аналіз та встановлення норми з використанням новітніх технологій. Це найсучасніший метод. Його використання уможливорює техніко-економічне обґрунтування складових елементів норм, а також розробку заходів щодо реалізації резервів зниження використання матеріальних ресурсів, а отже, забезпечення економії матеріалів. Встановлення норм витрат згідно з зі звітно-статистичним методом здійснюється на основі звітних даних про фактичне витрачання ресурсів за минулі періоди та очікуване їх зниження у майбутньому. За допомогою дослідно-лабораторного методу норми витрат визначаються шляхом проведення досліджень та дослідів.

Нормування матеріальних ресурсів є важливим процесом для забезпечення нормального процесу виробництва, реалізації продукції та послуг. Саме завдяки нормуванню визначається кількість матеріальних ресурсів, яка необхідна підприємству для забезпечення безперервного його функціонування. На основі цих даних визначаються види матеріальних ресурсів, які необхідні для виконання виробничої програми, а також витрати на матеріально-технічне забезпечення. Таким чином, від раціональної організації процесів нормування залежать витрати підприємства, а отже, і його фінансові результати.

Важливим компонентом управління матеріальними ресурсами є проведення аналізу ефективності їх використання. Так, результати аналізу використовуються для визначення доцільності витрачання ресурсів, їх доходності, для забезпечення контролю за цільовим їх використанням та дотриманням норм.

До основних завдань аналізу ефективності використання матеріальних ресурсів слід віднести наступні:

- вивчення міри забезпеченості підприємства матеріальними ресурсами;
- оцінка ефективності їх використання;
- визначення ступеню дотримання норм та планів.

Для аналізу ефективності використання матеріальних ресурсів, в першу чергу, необхідно дослідити чи у повній мірі підприємство забезпечене матеріалами. Необхідно перевірити якість плану матеріально-технічного постачання. Також визначається правильність розрахунку потреби в матеріалах, співставляється фактичне надходження матеріалів з реальною потребою в них, а також кількість укладених договорів з постачальниками.

Підвищення ефективності використання матеріальних ресурсів – це одне з найважливіших завдань на підприємстві. Чим краще та результативніше використовуються основні та допоміжні матеріали, сировина, паливо, тим менше їх витрачається для виробництва певної кількості продукції.

Таким чином, проблема формування ефективної системи управління матеріальними ресурсами набуває особливого значення у контексті загострення конкурентної боротьби та зростання кризових явищ у економіці в цілому та у діяльності окремих суб'єктів господарювання зокрема.